Civilinė byla Nr. e3K-3-292-684/2021 Teisminio proceso Nr. 2-24-3-01534-2020-8 Procesinio sprendimo kategorijos: 3.1.9.5.; 3.2.8.3

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. lapkričio 17 d. Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės, Virgilijaus

Grabinsko (pranešėjas) ir Sigitos Rudėnaitės (kolegijos pirmininkė),
teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **ieškovės akcinės bendrovės**"Grigeo Klaipėda" kasacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gruodžio 17 d. nutarties peržūrėjimo civilinėje byloje pagal iėškovės akcinės bendrovės "Grigeo Klaipėda" ieškinį atsakovui J. G. dėl darbo sutarties pripažinimo negaliojančia.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- 1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių civilinės bylos nutraukimą Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 293 straipsnio 3 punkto pagrindu, taip pat baudos skyrimą už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis, aiškinimo ir taikymo.
- 2. Ieškovė teismui pateikė ieškinį, reikalaudama: 1) pažinti negaliojančia dėl suklydimo ir (ar) apgaulės ab initio (nuo pradžių) 2011 m. vasario 10 d. darbo sutarti, sudarytą ieškovės AB "Grigeo Klaipėda" ir atsakovo J. G.; 2) priteisti ieškovei iš atsakovo bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Nurodė, kad bendrovė, sudariusi darbo sutartį su atsakovu, iš esmės suklydo dėl atsakovo panaudotos apgaulės, jam nutylint aplinkybę, kuri bendrovei, jei būtų buvusi atskleista, būtų buvusi esminė apsisprendžiant, ar sudaryti sutartį, t. y. atsakovui nutylint aplinkybę (faktą) apie jo teistumą už tyčinius nusikaltimus. Ieškovė paaiškino (ieškinio tikslas), kad, pripažinus darbo sutartį negaliojančia Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) nustatytais pagrindais, į kuriuos nukreipia Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK) 53 straipsnio 7 dalis, nebeliktų teisinio pagrindo darbo byloje spręsti, ar darbo sutarties nutraukimas kitais pagrindais buvo (ne)teisėtas, kadangi darbo sutarties negaliojimas savaime reiškia pačią darbo sutartį esant neteisėtą.
- Atsakovas su ieškiniu nesutiko, nurodė, kad ieškovė akivaizdžiai piktnaudžiauja procesinėmis teisėmis, dėl to yra pagrindas skirti jai baudą, taip pat teigė, kad ši civilinė byla turi būti nutraukta.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

- Klaipėdos apylinkės teismas 2020 m. spalio 22 d. nutartimi civilinę bylą nutraukė, skyrė ieškovei 5000 Eur baudą už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis.
  - Teismas nustatė, kad 2011 m. vasario 10 d. ieškovė ir atsakovas sudarė darbo sutartį, pagal kurią atsakovas įdarbintas vadybininku. Darbo sutartis buvo keista keletą kartų, keičiant atsakovo darbo užmokestį bei pareigybę. 2019 m. gegužės 17 d. ieškovė atsakovą atleido iš darbo pagal DK 58 straipsnio 3 dalies 5 punktą, t. y. kaip padariusį šiurkštų darbo drausmės pažeidimą. 2019 m liepos 30 d. Darbo ginčų komisija darbo byloje Nr. APS-115-11204/2019 pripažino atsakovo atleidimą neteisėtu ir priteisė su neteisėtu atleidimu susijusias išmokas. 2020 m kovo 3 d. Klaipėdos apylinkės teismas sprendimu civilinėje byloje Nr. e2-366-1071/2020 atmetė ieškovės ieškinį ir pripažino atsakovo atleidimą iš darbo neteisėtu, priteisė su neteisėtu atleidimu susijusias išmokas. 2020 m. liepos 16 d. Klaipėdos apygardos teismas civilinėje byloje Nr. e2A-740-253/2020 atmetė ieškovės apeliacinį skundą ir paliko galioti 2020 m. kovo 3 d. Klaipėdos apyglinkės teismo sprendimą. 2020 m. rugpjūčio 13 d. nutartimi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atsisakė priimti ieškovės kasacini skunda. 2020 m. kovo 3 d. Klaipėdos apylinkės teismo sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-366-1071/2020 buvo įvykdytas.
  - Teismas nurodė, kad nors ieškovė tiesiogiai ir neinicijuoja tapataus ginčo, tačiau, nepaisydama galiojančio teismo sprendimo ir esant nepasikeitusiai faktinei situacijai, pakartotinai iš esmės siekia jai nepalankaus teismo sprendimo peržiūrėjimo, sprendžiant tą patį ginčą kitame teismo procese, tikėdamasi kitokio rezultato. Toks sprendimo peržiūrėjimas iš principo negalimas, t. y. teismas sprendimu nepaneigs įsiteisėjusio Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. kovo 3 d. sprendimo ir juo nustatytų faktų, teisių ir pareigų. Taigi, ieškovės siekiami rezultatai nesukurs ir nepanaikins ieškovei ar atsakovui materialinių teisių ir (ar) pareigų. Priešingas teismų sprendimas reikštų ne tik teismo sprendimo privalomumo principo ignoravimą, galutinio teismo sprendimo kvestionavimą, bet ir teisinio apibrėžtumo (tikrumo) principo pažeidimą, teisinių santykių stabilumo ir asmens teisėtų lūkesčių pažeidimą. Atsižvelgiant į tai, kad ieškovės pareikštas reikalavimas yra tapatus jau išnagrinėtam, byla nutrauktina (<u>CPK 293 straipsnio</u> 3 punktas).
  - Teismas nusprendė, kad ieškovė, pareikšdama nepagristą ieškinį esant įsiteisėjusiam teismo sprendimui, kuriuo nutraukta darbo sutartis, piktnaudžiauja procesinėmis teisėmis, todėl jai paskyrė 5000 Eur baudą.
- 5. Klaipėdos apygardos teismas 2020 m. gruodžio 17 d. nutartimi paliko nepakeista Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. spalio 22 d. nutartii.
  - 5.1. Teismas padarė išvadą, kad ieškovė, inicijuodama naują teisminį procesą tarp tų pačių šalių dėl tos pačios jau įsiteisėjusiu teismo sprendimu nutrauktos darbo sutarties pripažinimo negaliojančia, tačiau stengdamasi pakeisti ieškinio pagrinda taip, kad išvengtų jo prilyginimo tapačiam jau išnagrinėtam ginčui, iš tiesų siekia jau išspręsto ginčo pakartotinio nagrinėjimo, t. y. jai nepalankaus teismo sprendimo peržiūrėjimo, sprendžiant tą patį ginčą kitame teismo procese, tikėdamasi kitokio rezultato. Tačiau toks peržiūrėjimas iš principo negalimas, t. y. teismas šiuo sprendimu (net ir ieškinio patenkinimo atveju) nepaneigs įsiteisėjusio Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. kovo 3 d. sprendimo ir juo nustatytų šalims faktų, teisių ir pareigų, todėl pirmosios instancijos teismas ginčijama nutartimi pagrįstai civilinę bylą nutraukė <u>CPK 293 straipsnio</u> 3 punkto pagrindu.

- 5.2. Ieškovės argumentai, kad pirmosios instancijos teismas elgėsi nenuosekliai, iš pradžių ieškinį priimdamas, o vėliau bylą nutraukdamas, atmestini kaip nepagrįsti, kadangi tam <u>CPK</u> ir yra nustatyta galimybė civilinę bylą nutraukti, kai ieškinio priėmimo stadijoje nėra tinkamai įvertintos arba teismui dar nėra žinomos visos bylai reikšmingos aplinkybės.
- 5.3. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, ieškovė, puikiai suvokdama, kad tarp šalių kilęs ginčas yra užbaigtas, o sprendimas ne tik įsiteisėjęs, bet ir įvykdytas, siekdama darbo sutarties pripažinimo negaliojančia, kai darbo sutartis teismo sprendimu jau yra nutraukta, ir žinodama, kad tai niekaip nebepakeis materialiųjų šalių teisių ir pareigų, vis tiek sistemingai inicijuodama teismo procesus (Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 21 d. nutartimi ieškinį jau buvo atsisakyta priimti), siekdama kitokio ginčo išsprendimo rezultato, akivaizdžiai piktnaudžiauja jai suteiktomis procesinėmis teisėmis ir toks ieškovės elgesys negali būti toleruojamas ir vertinamas kaip sąžiningas, kadangi ieškovė ignoruoja teismo sprendimo privalomumo principą, kvestionuoja galutinį teismo sprendimą, be to, pažeidžia teisinio apibrėžtumo (tikrumo), teisinių santykių stabilumo ir asmens teisėtų lūkesčių principus. Todėl apeliacinės instancijos teismas sutinka su pirmosios instancijos teismo ieškovei pagrįstai paskirta bauda už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis.

III. Kasacinio skundo teisiniai argumentai ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

- 6. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gruodžio 19 d. nutartį ir priimti naują sprendimą Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. spalio 22 d. nutartį panaikinti ir perduoti bylą nagrinėti iš esmės pirmosios instancijos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 6.1. Teismai, priimdami nutartį nutraukti civilinę bylą, netinkamai aiškino ir taikė CPK 18 straipsnį, 279 straipsnio 4 dalį, 293 straipsnio 3 punktą, nes netinkamai vertino bylų (ne)tapatumą, o būtent išnagrinėtos ir nagrinėjamos bylų teisinį ir faktinį pagrindą bei dalyką. Teismai nevertino įstatyme įtvirtintų ir teismų praktikoje nuosekliai aiškinamų ir taikomų visų trijų bylos tapatumo kriterijų, apsiribojo tik bendro pobūdžio argumentais, kad ginčas dėl darbo sutarties teisėtumo jau išnagrinėtas, nors teismų praktikoje pripažįstama, jog ieškinio netapatumui konstatuoti pakanka nustatyti, kad nesutampa bent vienas iš kriterijų šalys, ieškinio dalykas ir (ar) ieškinio pagrindas (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-98-516/2021). Be to, pirmosios instancijos teismas, pats sau prieštaraudamas, nurodė, kad "ieškovė teismui pateiktu ieškiniu neinicijuoja tapataus ginčo", "ieškovės pareikštas reikalavimas yra tapatus jau išnagrinėtam", "reikšdamas tapatų ieškinį teismui", "sprendžiant tą patį ginčą". Toks teismo nenuoseklumas, nutarties motyvų tiesioginis vidinis prieštaravimas liudija nutarties, kuriai vėliau pritarė ir apeliacinės instancijos teismas, nepagrįstumą ir neatitiktį reikalavimui tinkamai motyvuoti nutartį (CPK 291 straipsnio 2 dalies 5 punktas).
  - 6.2. Teismai nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, kurioje išaiškinta, kad ieškinys dėl darbo sutarties pripažinimo negaliojančia CK nustatytais pagrindais, darbo sutarčiai jau esant pasibaigusiai DK įtvirtintais pagrindais, yra galimas ir nagrinėtinas teisme, kadangi juo siekiamos ir ieškinio tenkinimo atveju sukeliamos teisinės pasekmės yra visiškai skirtingos nei darbo sutarties pasibaigimo (nutraukimo) DK nustatytais pagrindais atveju (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-233-701/2017). Ši kasacinio teismo praktika yra toliau plėtojama, t. y. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m vasario 5 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. e3K-3-11-701/2021, kurioje, *inter alia* (be kita ko), nurodoma, kad teismo sprendimo teisinė galia paprastai nukreipta į ateitį, tačiau tuo atveju, kai teismo sprendime, jo rezoliucinėje dalyje nurodyta, kad atitinkami teisiniai padariniai taikomi retrospektyviai, pavyzdžiui, sandoris pripažįstamas negaliojančiu *ab initio* (CK 1.95 straipsnio 1 dalis), tai įsiteisėjus teismo sprendimui tokie teisiniai padariniai taikomi retrospektyviai. Tokia nuosekli kasacinio teismo praktika patvirtina ieškovės poziciją, kad: (i) darbo sutarties nutraukimas DK pagrindu nuo teismo sprendimo priėmimo ar kitos datos ir darbo sutarties pripažinimas negaliojančia *ab initio* CK pagrindais sukelia visiškai skirtingas teisines pasekmės sutarties šalims; (ii) reikalavimai dėl darbo sutarties nutraukimo (ne)teisėtumo ir darbo sutarties pripažinimo negaliojančia nėra tapatūs (ir (ar) savitiksliai ar deklaratyvūs) reikalavimai ir gali būti nagrinėjami tiek vienoje byloje, tiek skirtingose bylose.
  - 6.3. Teismai netinkamai taikė ir aiškino <u>CPK</u> 95 straipsnį, nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos dėl baudos už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis skyrimo, nes ieškovė teise į teisminę gynybą naudojosi sąžiningai, teismams atskleidė visas reikšmingas aplinkybes, o ieškinio reikalavimų (ne)pagrįstumas nustatomas tik išnagrinėjus bylą iš esmės, o ne ieškinio priėmimo ar pasirengimo bylos nagrinėjimui stadijoje. Be to, maksimali bauda paprastai skiriama tik už sistemingą piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis, bylos vilkinimą ir pan.
  - 6.4. Kasacinio teismo praktikoje nuosekliai laikomasi pozicijos, kad įstatyme nustatytos teisės į teisminę gynybą įgyvendinimas gali būti laikomas piktnaudžiavimu tik išimtiniais atvejais, kai tokia teise akivaizdžiai naudojamasi ne pagal jos paskirtį (2012 m. liepos 9 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-346/2012; 2020 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-279-684/2020). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas CPK 95 straipsnio 1, 2 dalių tikslus ir taikymą, yra nurodęs, kad iš šių normų turinio išplaukia, jog piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis yra teisės pažeidimas, t. y. civilinio proceso teisės tiesiogiai draudžiamas elgesys, už kurį įtvirtinta galimybė taikyti teisinę atsakomybę. CPK 7 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas draudimas piktnaudžiauti procesinėmis teisėmis, tačiau kasacinis teismas pažymi, kad ne kiekvienas pareigos sąžningai naudotis procesinėmis teisėmis nesilaikymo atvejis savaime reiškia teisės pažeidimą, galintį sukelti teisinės atsakomybės priemonių, nustatytų CPK 95 straipsnyje, taikymą, t. y. ne kiekvienu atveju pareigos sąžningai naudotis procesinėmis teisėmis nepaisymas laikytinas teisės pažeidimu, bet tam tikrais atvejais gali būti įvertintas kaip netinkamas subjektinės teisės įgyvendinimas. Piktnaudžiavimas procesine teise pasireiškia konkrečios subjektinės teisės įgyvendinimo sąlygų pažeidimu (2013 m. spalio 16 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2013; 2017 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-404-969/2017).
- Atsiliepimu į kasacinį skundą atsakovas J. G. prašo kasacinį skundą atmesti, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
  - 7.1. Ieškovė, bandydama pagrįsti, kad nagrinėjamu atveju ieškinys dėl darbo sutarties pripažinimo negaliojančia yra galimas, nelaikytinas tapačiu jau išnagrinėtam ginčui, nepagrįstai remiasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 7 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-3-233-701/20217, taip pat 2021 m. vasario 5 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-3-11-701/2021, nes šių bylų ir nagrinėjamos bylos *ratio decidenti* (lot. sprendimo pagrindas, motyvacija) nesutampa.
  - 7.2. Ieškovės argumentai dėl reikalavimų (ne)tapatumo yra pagrįsti tik formaliai. Ieškinio patenkinimas nesukeltų jokių materialinių pasekmių, ieškovės subjektyvūs ieškinio tikslai nežinomi, galima tik pagrįstai manyti, jog tikimasi darbo sutarties negaliojimo faktą panaudoti išnagrinėtos bylos procesui atnaujinti arba kaip įrodymą kitose bylose, tačiau įrodymų nuginčijimas (patvirtinimas) savaime nesukelia materialiųjų teisinių padarinių, todėl toks reikalavimas negali būti savarankiškas bylos nagrinėjimo dalykas.
  - 7.3. Ieškovė, deklaruodama savo sąžiningumą, nepaminėjo savo nesąžiningų veiksmų paduodant ieškinį su tuo pačiu žyminio mokesčio kvitu dviem teismams, ji tokias aplinkybes nuo teismų nuslėpė. Iš tiesų toks jos elgesys, atsižvelgiant į kilusias pasekmes, t. y. tyčia suklaidintą teismą, vertintinas kaip akivaizdus piktnaudžiavimas teise. Ieškovei pagrįstai skirta maksimalaus dydžio bauda, nes, atsižvelgiant į jos turtinę padėtį, mažesnio dydžio bauda neturėtų atgrasančio nuo piktnaudžiavimo teise poveikio.

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių civilinės bylos nutraukimą <u>CPK</u> 293 straipsnio 3 punkto pagrindu, aiškinimo ir taikymo

- 8. CPK 5 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatyme nustatyta tvarka kreiptis į teismą tam, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas. Teismas, spręsdamas ieškinio priėmimo klausimą, privalo ex officio (savo iniciatyva) išsiaiškinti, ar yra asmens teisės kreiptis į teismą prielaidų ir tinkamo įgyvendinimo sąlygų. Kai asmuo, pateikdamas teismui ieškinį, netinkamai įgyvendina savo teises, teismas atsisako priimti ieškinį pagal CPK 137 straipsnio 2 dalį.
- 9 CPK 137

straipsnio 2 dalies 4 punkte nustatyta, kad teismas turi atsisakyti priimti ieškinį, jeigu yra įsiteisėjęs teismo ar arbitražo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, arba teismo nutartis priimti ieškovo atsisakymą ieškinio ar patvirtinti šalių taikos sutartį.

- 10. Tais atvejais, kai bylos nagrinėjimo metu nustatoma, kad yra įsiteisėjęs teismo procesinis sprendimas, priimtas dėl ginčo (reikalavimo) tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, taikomas CPK 293 straipsnio 3 punkte įtvirtintas mechanizmas naujai iškelta byla nutraukiama. CPK 293 straipsnio 3 punkte įtvirtinta taisyklė grindžiama teismo sprendimo res judicata (galutinis teismo sprendimas) teisine galia, reiškiančia, kad šalių ginčas yra galutinai išspręstas, o teismo sprendimas šalims turi įstatymo galią (CPK 18 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-203-684/2021, 16 punktas).
- 11. CPK 279

straipsnio 4 dalyje įtvirtintas draudimas byloje dalyvavusiems asmenims pakartotinai pareikšti teisme tuos pačius ieškinio reikalavimus tuo pačiu pagrindu arba kitoje byloje ginčyti teismo nustatytus faktus ir teisinius santykius taip pat reiškia ir draudimą teismui pakartotinai nagrinėti jau išspręstą bylą arba iš naujo nustatyti išspręstoje byloje konstatuotus faktus ar teisinius santykius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-203-684/2021, 17 punktas).

- 12. Kasacinio teismo praktikoje, suformuotoje aiškinant ir taikant minėtas teisės normas, ieškiniai pripažįstami tapačiais, kai sutampa šie jų elementai: šalys, ieškinio dalykas, ieškinio faktinis pagrindas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-390-823/2019, 31 punktas).
- 13. Nagrinėjamoje byloje nėra ginčo dėl šalių tapatumo, todėl teisėjų kolegija dėl teisės normų, nustatančių šį klausimą, aiškinimo ir taikymo plačiau nepasisako.
- 14. Ieškinio faktinis pagrindas tai faktinės aplinkybės (lot. causa petendi), kuriomis ieškovas grindžia savo materialųjį teisinį reikalavimą, t. y. ieškinio dalyką (lot. causa actiones; causa petendi). Ieškinio pagrindas laikytinas tapačiu, kai jis grindžiamas tais pačiais juridiniais faktais. Reikalavimo grindimas iš esmės tais pačiais, tačiau papildytais ar (ir) patikslintais faktais taip pat reiškia tapataus ieškinio pareiškimo situaciją (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-59-378/2021, 18 punktas).
- Pasisakydamas dėl ieškinio dalyko, kasacinis teismas yra nurodęs, kad ieškinio dalykas tai materialinis teisinis reikalavimas, ieškovo pasirinktas pažeistų ar ginčijamų teisių gynimo būdas. Ieškovas turi teisę ir pareigą pasirinkti bei tiksliai suformuluoti ieškinio dalyką, t. y. suformuluoti jį taip, kad būtų aišku, kokio materialinio teisinio rezultato siekiama iškeliant bylą, nes būtent tinkamas ieškinio dalyko (ir pagrindo) suformulavimas užtikrina tinkamą teisės kreiptis į teismą įgyvendinimą, leidžia apibrėžti bylos teisminio nagrinėjimo ribas ir sudaro pagrindą įstatymo nustatytu ir ieškovo pasirinktu būdu apginti pažeistas teises (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-203-684/2021, 24 punktas). Nurodant ieškinio dalyką kiekviename ieškinyje turėtų būti aiškiai nurodyta asmens teisė arba įstatymų saugomas interesas, kuriuos, į teismą besikreipiančio asmens nuomone, reikėtų ginti. Be to, ieškinyje būtina nurodyti asmens pageidaujamą ir teismo prašomą pritaikyti pažeistos teisės gynimo būdą (CK 1.138 straipsnis), tačiau neprivaloma savo reikalavimo teisiškai kvalifikuoti, pakanka, kad į teismą besikreipiantis asmuo nurodytų, ko ir kokia apimtimi jis prašo iš teismo, tačiau bet kokiu atveju ieškinio dalykas turi būti suformuluotas aiškiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-95-403/2021, 20 punktas).
- 16. Reikalavimo tapatumas yra apibrėžiamas pagal šio reikalavimo dalyką ir faktinį pagrindą. Teisinio reikalavimo pagrindo keitimas nekeičiant jo faktinio pagrindo nepašalina reikalavimo tapatumo ir draudimo tokį reikalavimą nagrinėti po to, kai dėl jo jau yra nuspręsta įsiteisėjusiu teismo sprendimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-59-378/2021, 17 punktas).
- 17. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad įvertinti, koks yra ieškinio pagrindas ir dalykas, galima tik nustačius, ką iš tikrųjų ginčija ieškovas ir kokio teisinio rezultato jis siekia byloje pareikštame ieškinyje suformuluotais reikalavimais. Vertinant, ar dviejų ieškinių dalykai sutampa, svarbu yra teisminio nagrinėjimo objektas ir gynybos būdas. Ginčo dalyko lingvistinės formuluotės bei atskirų ieškinio pagrindo elementų formalus tapatumas ne visada reiškia tapataus ieškinio buvimą, todėl kiekvienu konkrečiu atveju būtina nustatyti bylos nagrinėjimo dalyko, kuris apima ir konkrečių faktų bei teisinių santykių nustatymą, visumą. Taigi ir priešingai, skirtingos lingvistinės ginčo dalyko ar pagrindo elementų formuluotės ne visada reiškia ieškinių netapatumą, nes šis klausimas turi būti sprendžiamas vertinant pareikšto ieškinio esmę, turinį bei tikslus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-317-421/2019, 39 punktas; 2019 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-390-823/2019, 33 punktas).
- 18. Nagrinėjamoje byloje sprendžiama dėl pareikšto ieškinio, kuriuo ieškovė prašo pripažinti negaliojančia dėl suklydimo ir (ar) apgaulės *ab initio* 2011 m. vasario 10 d. darbo sutartį, sudarytą ieškovės ir atsakovo, tapatumo jau išnagrinėtai bylai, kurioje buvo sprendžiama dėl šios bylos atsakovo atleidimo iš darbo pripažinimo neteisėtu. Minėta, jog ginčo, kad tiek pastarojoje, tiek nagrinėjamoje byloje šalys yra tapačios, nėra.
- 19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išaiškinta, kad teisės ginčyti savo paties sudarytus sandorius po to, kai dėl iš jų atsiradusių materialinių teisių gynimo yra priimtas ir įsiteisėjęs teismo sprendimas, suteikimas sukurtų prielaidas panaikinti ankstesniame teismo sprendime nustatytą ginčo šalių santykių teisinį kvalifikavimą, nulemtų poreikį atnaujinti procesą jau užbaigtoje byloje arba kitokiu būdu panaikinti įsiteisėjusio teismo sprendimo materialines teisines pasekmes, nes teisinėje sistemoje negali būti toleruojamos situacijos, kada galiotų du vienas kitam prieštaraujantys arba vienas kito pagrįstumą paneigiantys teismų sprendimai. Todėl net ir pripažįstant, kad praktikoje gali susiklostyti situacijos, nulemiančios išimčių iš pirmiau nurodytos bendrosios taisyklės, pagal kurią įsiteisėjęs teismo sprendimas dėl pažeistų materialinių teisių gynimo sukuria prejudicinius faktus dėl šių materialinių teisių egzistavimo ir jų pažeidimo, kurių vėliau paneigti kitoje byloje negalima, taikymo poreikį, šios išimtys turėtų būti aiškinamos ypač siaurai, taikant tuos pačius kriterijus, kaip

ir proceso atnaujinimo institutui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-419/2014).

- Europos Žmogaus Teisių Teismas dėl proceso atnaujinimo civilinio pobūdžio bylose yra pažymėjęs, kad teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, įtvirtinta Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau Konvencija) 6 straipsnio 1 dalyje, turi būti aiškinama Konvencijos preambulės, kurioje teisės viršenybės principas įtvirtintas kaip bendro Konvenciją taikančių šalių paveldo dalis, kontekste. Vienas esminių teisės viršenybės principo elementų teisinio apibrėžtumo principas, kuris suponuoja pagarbą res judicata principui. Laikantis šio principo, teismams galutinai išsprendus ginča, jų sprendimas neturėtų būti kvestionuojamas, taip užtikrinant santykių stabilumą. Remiantis šiuo principu, jokia proceso šalis neturėtų teisės siekti proceso atnaujinimo tik dėl naujo bylos nagrinėjimo ir naujo sprendimo priemimo. Bylos peržūrėjimas neturėtų būti traktuojamas kaip "užslėpta" apeliacija, ir vien dviejų nuomonių tam tikru klausimu galimybė nėra pagrindas bylą nagrinėti iš naujo (žr., pvz., sprendimo byloje Ryabykh prieš Rusiją, peticijos Nr. 52854/99, par. 51–52, ECHR 2003-IX). Nukrypimai nuores judicata principo pateisinami tik tais atvejais, kai jų būtinybė nulemia esminio ir įtikinamo pobūdžio aplinkybės (žr. 2007 m. sausio 18 d. sprendimo byloje Kot prieš Rusiją, peticijos Nr. 20887/03, par. 24). Aukštesnių teismų galia panaikinti ar pakeisti privalomus ir vykdytinus teismų sprendimus turėtų būti įgyvendinama, siekiant ištaisyti esminius trūkumus (žr. 2008 m. liepos 31 d. sprendimo byloje Protsenko prieš Rusiją, peticijos Nr. 13151/04, par. 26). Pavyzdžiui, Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, kad egzistavo "esminiai trūkumai", pateisinantys proceso atnaujinimą, bylose, kuriose konkretūs sprendimai paveikė teises ir teisėtus interesus asmens, kuris nebuvo įtrauktas į jam svarbų procesą (žr. cituoto sprendimo byloje Protsenko prieš Rusiją, peticijos Nr. 11612/05, par. 18–20). Teisėtas galutinio ir į siteisėjusio sprendimo panaikmimas peržūros procese reiškia nukrypimą nuo teisinio apibrėžtumo prin
- 21. Byloje nustatyta, kad 2011 m vasario 10 d. ieškovė ir atsakovas sudarė darbo sutartį, pagal kurią atsakovas įdarbintas vadybininku. 2019 m gegužės 17 d. ieškovė atsakovą atleido iš darbo pagal DK 58 straipsnio 3 dalies 5 punktą, t. y. kaip padariusį šiurkštų darbo drausmės pažeidimą. Klaipėdos apylinkės teismas 2020 m kovo 3 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. e2-366-1071/2020 atmetė ieškovės ieškinį ir pripažino atsakovo atleidimą iš darbo neteisėtu, priteisė su neteisėtu atleidimu susijusias išmokas. 2020 m liepos 16 d. Klaipėdos apygardos teismas civilinėje byloje Nr. e2A-740-253/2020 atmetė ieškovės apeliacinį skundą ir paliko galioti Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. kovo 3 d. sprendimą.
- 22. Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad ieškovė, inicijuodama naują teisminį procesą tarp tų pačių šalių dėl tos pačios jau isiteisėjusiu teismo sprendimu nutrauktos darbo sutarties pripažinimo negaliojančia, tačiau stengdamasi pakeisti ieškinio pagrindą taip, kad išvengtų jo prilyginimo tapačiam jau išnagrinėtam ginčui, iš tiesų siekia jau išspręsto ginčo pakartotinio nagrinėjimo, t. y. jai nepalankaus teismo sprendimo peržiūrėjimo, sprendžiant tą patį ginčą kitame teismo procese.
- 23. Ieškovė teigia, kad ji turi teisę reikalauti pripažinti negaliojančia darbo sutartį CK 1.90 ar 1.91 straipsnio pagrindu, tačiau, kaip minėta, svarbu įvertinti, ką iš tikrųjų ginčija ieškovė ir kokių teisinių ir materialinių padarinių (rezultato) ji siekia byloje pareikštame ieškinyje suformuluotais reikalavimais. Ieškovė paaiškino, kad tenkinus ieškinį nebeliktų teisinio pagrindo darbo byloje spręsti, ar darbo sutarties nutraukimas kitais pagrindais buvo teisėtas, kadangi darbo sutarties negaliojimas savaime reiškia pačią darbo sutartį esant neteisėtą.
- 24. Ieškovės nurodytas ieškinio tikslas, nepaisant to, kad yra grindžiamas CK, o ne DK teisės normomis, laikytinas tapačiu darbo byloje siektam tikslui pripažinti darbo santykius pasibaigus teisėtu pagrindu ir išvengti su neteisėtu atleidimu iš darbo susijusių prievolių. Teismas kitoje byloje jau yra nusprendęs dėl atleidimo iš darbo teisėtumo ir dėl prievolių, kylančių ieškovei dėl neteisėto atleidimo, todėl teisėjų kolegija sutinka su apeliacinės instancijos teismo padaryta išvada, kad ieškovė iš esmės siekia jai nepalankaus teismo sprendimo peržiūrėjimo, sprendžiant tą patį ginčą kitame teismo procese, tikėdamasi kitokio rezultato.
- 25. Teisėjų kolegija, įvertinusi pareikšto ieškinio esmę, turinį ir tikslus, pripažįsta pareikštą ieškinį tapačiu kitoje byloje išnagrinėtam ginčui. Dėl to kasacinio skundo argumentai dėl netinkamo CPK 18 straipsnio, 279 straipsnio 4 dalies, 293 straipsnio 3 punkto nuostatų taikymo atmestini kaip nepagristi ir nesudarantys pagrindo pakeisti ar panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį.
- 26. Kiti kasacinio skundo argumentai dėl ieškinio (ne)tapatumo vertintini kaip neturintys įtakos skundžiamo sprendimo teisėtumui ir vienodos teismų praktikos formavimui, todėl teisėjų kolegija dėl jų nepasisako.

Dėl piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis

- 27. Vienas iš <u>CPK</u> 2 straipsnyje įtvirtintų civilinio proceso tikslų yra ginti asmenų, kurių materialiosios subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesus, taip pat kuo greičiau atkurti ginčo šalių teisinę taiką. Dėl to procesinės šalių teisės kiekvienu konkrečiu atveju turi būti įgyvendinamos nepažeidžiant proceso tikslų ir jomis turi būti naudojamasi pagal paskirtį.
- 28. Civilinis procesas, be kitų principų, yra grindžiamas proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principais (CPK 7 straipsnis). Pažymėtina, kad realus ir efektyvus šių principų veikimas yra neatsiejamas nuo pareigų, nustatytų tiek teismui, nagrinėjančiam konkrečią civilinę bylą (pvz., CPK 7 straipsnio 1 dalis), tiek bylos šalims ir kitiems dalyvaujantiems byloje asmenims, vykdymo. Dalyvaujančių byloje asmenių pareigos, susijusios su proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principų įgyvendinimu, bendriausia prasme yra atskleistos CPK 7 straipsnio 2 dalyje. Ši proceso įstatymo norma nurodo, jog dalyvaujantys byloje asmenys privalo sąžiningai naudotis ir nepiktnaudžiauti jiems priklausančiomis procesinėmis teisėmis, rūpintis greitu bylos išnagrinėjimu, rūpestingai ir laiku, atsižvelgdami į proceso eigą, pateikti teismui įrodymus ir argumentus, kuriais grindžiami jų reikalavimai ar atsikirtimai. Pažymėtina, kad šių pareigų dalyvaujantiems byloje asmenims nustatymas ir reikalavimas jas vykdyti nėra savitiksliai įstatymų leidėjo veiksmai tokiomis priemonėmis siekiama civilinio proceso tikslų, reglamentuotų CPK 2 straipsnyje, tinkamo įgyvendinimo.
- 29. Kaip pirmiau atskleista, tarp dalyvaujantiems byloje asmenims tenkančių pareigų, sudarančių proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principų turinį, yra įtvirtintas reikalavimas sąžiningai naudotis ir nepiktnaudžiauti jiems priklausančiomis procesinėmis teisėmis. Šio procesinio reikalavimo nevykdymas, be kita ko, reiškia veikimą prieš operatyvų ir ekonomišką ginčo civilinio proceso tvarka išsprendimą, o toks veikimas yra nesuderinamas su civilinio proceso tikslais, todėl proceso įstatyme yra įtvirtinti atitinkami teisiniai svertai, kurių paskirtis eliminuoti ar sumažinti aptariamo procesinio reikalavimo nevykdymo neigiamus padarinius ir atgrasyti nuo tolesnių pažeidimų darymo.
- 30. Pirmiau įvardyti teisiniai svertai, be kita ko, yra reglamentuoti CPK 95 straipsnyje. Šio straipsnio pirmojoje dalyje nustatyta, jog dalyvaujantis byloje asmuo, kuris nesąžiningai pareiškė nepagrįstą ieškinį (apeliacinį ar kasacinį skundą, prašymą atnaujinti procesą, pateikė kitą procesinį dokumentą) arba sąmoningai veikė prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą, gali būti teismo įpareigotas atlyginti kitam dalyvaujančiam byloje asmeniui šio patirtus nuostolius. Pagal CPK 95 straipsnio 2 dalį teismas, nustatęs pirmiau įvardytus piktnaudžiavimo atvejus, gali paskirti dalyvaujančiam byloje asmeniui iki penkių tūkstančių eurų baudą, iki 50 procentų iš šios baudos gali būti skiriama kitam dalyvaujančiam byloje asmeniui.

31. Kasacinio teismo išaiškinta, kad piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis yra teisės pažeidimas, t. y. civilinio proceso teisės tiesiogiai draudžiamas elgesys, už kurį nustatyta galimybė taikyti teisinę atsakomybę, įtvirtintą CPK 95 straipsnyje. Ne kiekvienas pareigos sąžiningai naudotis procesinėmis teisėmis nesilaikymo atvejis savaime reiškia teisės pažeidimą, galintį sukelti teisinės atsakomybės priemonių, nustatytų CPK 95 straipsnio, taikymą, t. y. ne kiekvienu atveju pareigos sąžiningai naudotis procesinėmis teisėmis nepaisymas laikytinas teisės pažeidimu, bet tam tikrais atvejais gali būti įvertintas kaip netinkamas subjektinės teisės įgyvendinimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-404-969/2017, 63 punktas).

32. CPK

95 straipsnyje yra reglamentuotos ne tik, kaip nurodo paties straipsnio pavadinimas, piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis pasekmės, bet ir piktnaudžiavimo pripažinimo pagrindai. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis CPK 95 straipsnio prasme yra siejamas su nesąžiningu nepagrįsto ieškinio ar kito procesinio dokumento pateikimu ir sąmoningu veikimu prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą. Šie piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis pripažinimo pagrindai yra savarankiški, jie nėra būtinoji vienas kito taikymo sąlyga – piktnaudžiavimu konstatuoti pakanka vieno ar kito pagrindo. Proceso įstatymo nuostatos, reglamentuojančios piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis pasekmes, neapibrėžia objektyvių kriterijų, pagal kuriuos būtų galima nustatyti ir spręsti, ar atitinkamas šalies ar kito dalyvaujančio byloje asmens procesinis elgesys gali būti kvalifikuotas kaip piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis. Vadinasi, kiekvienu konkrečiu atveju, pasitelkus individualių aplinkybių vertinimą, turi būti sprendžiama dėl asmens elgesio atitikties piktnaudžiavimo požymiams, išskirtiems CPK 95 straipsnio 1 dalyje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-67-969/2019, 18 punktas).

- 33. Pagal formuojamą kasacinio teismo praktiką įstatyme nustatytos teisės įgyvendinimas gali būti laikomas piktnaudžiavimu tik išimtiniais atvejais, kai tokia teise akivaizdžiai naudojamasi ne pagal jos paskirtį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-3-695/2017, 65 punktas).
- 34. Taigi sprendžiant dėl <u>CPK</u> 95 straipsnio ir jame nurodytų sankcijų byloje dalyvaujančiam asmeniui taikymo turi būti įvertintas šio asmens procesinis elgesys asmens veiksmai (neveikimas) bylos nagrinėjimo teisme metu. Šalies procesinis elgesys laikomas tinkamu, jeigu ji sąžiningai naudojosi procesinėmis teisėmis ir sąžiningai atliko procesines pareigas. Šalių procesinės teisės ir pareigos išvardytos <u>CPK</u> 42 straipsnio 1 dalyje, o šio straipsnio 5 dalyje įtvirtinta nuostata, kad šalys joms priklausančiomis procesinėmis teisėmis privalo naudotis sąžiningai, privalo veikti siekdamos, kad byla būtų išnagrinėta greitai ir teisingai, domėtis nagrinėjamos bylos eiga, pasirūpinti tinkamu atstovavimu, pateikti įrodymus, pranešti teismui apie ketinimą nedalyvauti teismo posėdyje ir nurodyti nedalyvavimo priežastis.
- 35. Nagrinėjamu atveju pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad ieškovė, pareikšdama ieškinį esant įsiteisėjusiam teismo sprendimui, kuriuo darbo sutarties nutraukimas pripažintas neteisėtu ir nustatyta, kad darbo sutartis nutraukta teismo sprendimu, piktnaudžiauja procesinėmis teisėmis, todėl paskyrė jai 5000 Eur baudą. Apeliacinės instancijos teismas paliko paskirtą baudą, nurodęs, kad ieškovė, suvokdama, kad tarp šalių kilęs ginčas yra užbaigtas, o sprendimas ne tik įsiteisėjęs, bet ir įvykdytas, sistemingai inicijuoja teismo procesus.
- 36. Teisėjų kolegijos vertinimu, šiuo atveju nėra teisinio pagrindo konstatuoti ieškovės piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis. Sutiktina su ieškove, kad įstatyme nustatytos teisės į teisminę gynybą įgyvendinimas gali būti laikomas piktnaudžiavimu tik išimtiniais atvejais, kai tokia teise akivaizdžiai naudojamasi ne pagal jos paskirtį. Priešingu atveju galėtų būti pažeidžiama asmens teisė kreiptis į teismą, kuri yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnyje. Negalima teigti, kad teikdama ieškinį ieškovė neabejotinai žinojo, jog reiškiamas ieškinys yra tapatus ankstesniam ginčui, taip piktnaudžiaudama savo procesine teise reikšti ieškinį. Tai, kad ieškinys nebuvo akivaizdžiai tapatus, rodo kasacinio skundo priėmimas ir nagrinėjimas Lietuvos Aukščiausiajame Teisme. Atsižvelgiant į tai, nėra pagrindo pripažinti ieškovę piktnaudžiavus procesinėmis teisėmis ir skirti jai baudą.

Dėl bylos procesinės baigties

37. Teisėjų kolegija, konstatavusi, kad nėra pagrindo ieškovei skirti baudą už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis, nusprendžia, kad yra pagrindas panaikinti Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gruodžio 17 d. nutarties dalį, kuria palikta nepakeista Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. spalio 22 d. nutarties dalis skirti ieškovei baudą už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis, ir atsakovo prašymo dėl baudos skyrimo netenkinti.

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo

38. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, iš antrosios šalies priteisiamos bylinėjimosi išlaidos (<u>CPK 93 straipsnio</u> 1, 2 dalys, 98 straipsnio 1 dalis). Ieškovė nepateikė duomenų apie patirtas bylinėjimosi išlaidas. Atsakovas prašo priteisti iš ieškovės 1500 Eur išlaidų advokato pagalbai, patirtų rengiant atsiliepimą į kasacinį skundą, atlyginimą ir pateikė šias išlaidas patvirtinančius dokumentus. Atsižvelgiant į atmestų ir patenkintų ieškovės kasacinio skundo reikalavimų santykį, atsakovui iš ieškovės priteistina 750 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 4 punktu ir 362 straipsnio 1 dalini,

nutaria:

Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gruodžio 17 d. nutarties dalį, kuria palikta nepakeista Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. spalio 22 d. nutarties dalis skirti ieškovei baudą už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis, panaikinti ir atsakovo prašymo dėl baudos skyrimo netenkinti. Kitą Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gruodžio 17 d. nutarties dalį palikti nepakeistą.

Priteisti atsakovui J. G. (a. k. (duomenys neskelbtini) iš ieškovės ÅB "Grigeo Klaipėda" (į. k. 141011268) 750 (septynis šimtus penkiasdęšimt) Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Goda Ambrasaitė-Balynienė

Virgilijus Grabinskas

Sigita Rudėnaitė